

“Een nieuwe aanwezigheid in de wereld”

**Aantekeningen van de lezingen van Francesco Cassese en Davide Prospero
tijdens de Opening van het jaar
voor de volwassenen van Gemeenschap en Bevrijding in Lombardije**

Unipol Forum, Assago (Milaan) en via videoverbinding, 12 september 2026

“Een nieuwe aanwezigheid in de wereld”

Aantekeningen van de lezingen van Francesco Cassese en Davide Prosper tijdens de Opening van het jaar voor de volwassenen van Gemeenschap en Bevrijding in Lombardije

Unipol Forum, Assago (Milaan) en via videoverbinding, 12 september 2026

Kom Schepper Geest

Francesco Cassese

Goedemorgen allemaal! We begroeten graag de aanwezigen hier in Assago, de mensen die ons volgen vanuit de andere zeven steden in Lombardije die met ons verbonden zijn en de mensen die vanuit huis meekijken, omdat ze vanwege gezondheidsredenen of hun leeftijd niet in staat zijn om zich te verplaatsen.

Don Giussani heeft in de loop der jaren veel aspecten van onze opvoedingsweg vernieuwd: hij heeft nieuwe voorstellen geïntroduceerd, andere aangepast en sommige zelfs laten vallen toen ze niet meer nodig waren. Maar aan één ding heeft hij nooit willen tornen, als om aan te geven dat het een doorslaggevende betekenis had: de Opening van het jaar. En dat zet me aan om me af te vragen welke diepe waarde deze voor ons echt heeft. Voor mij is het in de eerste plaats het moment waarop we, aan het begin van een nieuw sociaal jaar – terwijl we ons voorbereiden op een nieuwe stap –, even stilstaan en ons bewust worden van de afgelegde weg: van de reisgenoten die zich bij ons hebben aangesloten, van de gebeurtenissen die ons geloof rijker en zekerder hebben gemaakt, van de dringende kwesties die aan het licht zijn gekomen en die moeten worden aangegaan. Het is alsof we even terugkijken om te erkennen wat

ons heeft gevormd en ons tot hier heeft gebracht, voordat we weer op weg gaan.

De afgelopen jaren heb ik mezelf meermaals verwonderd over het feit dat ik moest denken aan de vrouw van Petrus en die van Andreas: vrouwen die eraan gewend waren hen te zien vertrekken naar de ‘zee’ (het meer waar zij hun visserswerk deden), zich ervan bewust dat elke tocht zijn risico’s had en ook wel eens de laatste zou kunnen zijn. En toen kwam er plotseling een ander soort vertrek: ze waren die Nazarener gaan volgen, eerst een paar uur lang, daarna dagen en weken lang, waardoor het huis leeg achterbleef en er een nieuw soort wachten ontstond. Toch zullen zij, die van een afstand naar hen keken, misschien beter dan wie ook de grootsheid hebben begrepen van wat er gebeurde en de enthousiasmerende last die op de schouders van die twee mannen was neergelegd, die werden ondergedompeld in een wervelwind van aanwezigheid, gestes en woorden die hun hele leven in beslag nam.

Soms vergeten we het, maar wij maken deel uit van hetzelfde verhaal, dat 2000 jaar geleden begon met die Nazarener: ook wij leven ondergedompeld in Zijn aanwezigheid, in de gestes en woorden van Zijn gezelschap, en het is een ritme dat ons vastgrijpt, ons in beslag neemt, ons meevoert. Maar juist daarom moeten we naar onze ervaring kijken met hetzelfde bewustzijn waarmee die vrouwen

naar hun echtgenoten keken, vanuit een afstand die ons in staat stelt de diepe betekenis te vatten van alles wat er met ons gebeurt. Wat ons vandaag wordt voorgesteld komt niet voort uit een sociaal engagement van onze kant; het gaat er niet om abstracte waarden toe te passen die van boven worden opgelegd, maar om te erkennen wat al in onze ervaring leeft: de gebeurtenissen die plaatsvinden in ons gezelschap – of beter gezegd, die ons gezelschap overkomen – zijn de manier waarop de Heer ons roept en ons leidt naar plaatsen die we ons niet eens zouden kunnen voorstellen. Ieder heeft zijn eigen roeping: we zouden hier niet zijn, we zouden ons leven niet op dezelfde manier hebben geleefd, met onze gezinnen en onze kinderen, als deze ontmoeting er niet was geweest. Daarom zou ik graag willen dat we elkaar helpen om samen te kijken naar het nieuwe leven dat ons geschonken is, opdat het een stap mag betekenen op de weg van ieder van ons en van onze gemeenschappen.

Het afgelopen jaar was voor ons een jaar van bijzondere genade. In januari heeft de audiëntie bij de Heilige Vader ons bevestigd en aangemoedigd, en heeft zij de hele beweging een nieuwe impuls gegeven om een positie in te nemen jegens onze geschiedenis.

Daarna was er het constitutionele referendum [in Italië], een poging tot een oordeel, dat – ongeacht de uitkomst – voor velen van ons een gelegenheid was om opnieuw te beseffen wat het betekent om een aanwezigheid in de wereld te zijn. “Want”, zei Davide ons tijdens een bijeenkomst met verantwoordelijken in Lombardije, “is dat niet precies wat ons heeft gefascineerd toen we mensen of de omgeving van de beweging ontmoetten? Geen christendom waarin geloof en leven gescheiden zijn, maar een integraal christendom, dat te maken heeft met de geschiedenis, met de noden en met de problemen van het leven en de samenleving.”¹ Don Giussani gebruikt in het nieuwe boek *Il centro della vita* [Het

centrum van het leven] een uitdrukking die naar mijn mening zeer treffend is: “erin zijn”. Hij zegt namelijk: “Wij zijn ontstaan om ‘erin te zijn’, wat overeenkomt met de christelijke categorie van de incarnatie: God is in ons leven gekomen, Hij heeft zich met ons hele leven verbonden. Wij zijn ontstaan met een krachtige, diepgaande betrokkenheid bij het leven op school – ondanks alle beschuldigingen van geslotenheid en integralisme –”.²

Vervolgens vond, op 14 mei, de langverwachte afsluiting plaats van de diocesane fase van de zaligen heiligverklaring van onze dierbare don Giussani: nóg een geschenk dat onze dankbaarheid jegens onze geschiedenis en jegens de Kerk versterkt en verdiept. We wachten nu vol vertrouwen op de uitkomst van het proces dat in Rome wordt voortgezet, volgens het tijdschema dat de Heer zal bepalen.

Na de genade van het bezoek van de Paus aan de Meeting, na het schouwspel van een heel volk dat vol enthousiasme zijn armen wijd opende voor Petrus, voor zijn vaderlijke blik en de diepgang van zijn woorden, was hetgeen dat we meegemaakt hebben in La Thuile (Internationale assemblee van verantwoordelijken, de CLU Equipe de GS Equipe) – in een mysterieuze continuïteit met de Meeting – een overvloed aan leven die ons van alle kanten overstijgt, het bewijs van een werk dat niet van ons is. In dit spoor van genade luisteren we nogmaals naar de groet die de Paus in het Kinderdorp op de Meeting richtte tot alle jongeren die daar aanwezig waren (heel veel heel jonge mensen en heel veel jonge gezinnen met hun kinderen).

Spontane begroeting van de Heilige Vader Leo XIV in het Kinderdorp

“Dank jullie wel! Dank jullie wel! Dank dat jullie hier zijn; dank jullie wel voor deze ontvangst en voor dit enthousiasme dat een teken is van de Heilige Geest!

¹ D. Prosperi, «Tendenzialmente uniti come genesi di giudizio e come azione» [In wezen verenigd als oorsprong van het oordeel en als handelen], 21 april 2026, clonline.org.

² L. Giussani, *Il centro della vita. Il fatto di Cristo e della sua permanenza (1971-1972)* [Het centrum van het leven. Het feit van Christus en zijn blijvende aanwezigheid], Rizzoli, Milaan 2026, p. 34.

Luister even... Jaren geleden zei de heilige Johannes Paulus II: “Als de wereld van vandaag ergens behoefte aan heeft, dan is het wel gemeenschap”.

Ook vandaag kunnen we diezelfde woorden herhalen. En als er gemeenschap in de wereld zal zijn, dan begint die bij jullie, jongeren, want jullie weten hoe je gemeenschap kunt opbouwen door vriendschap, jullie weten elkaar te respecteren om te bouwen aan vrede, en de wereld heeft jullie nodig, jullie enthousiasme, jullie naastenliefde, jullie trouw.

Moge God jullie allen zegenen en mogen jullie altijd trouw blijven aan Jezus Christus.”³

Cassese

Het was een spontane groet, op het hoogtepunt van zijn en ook ons enthousiasme: we hebben de Meeting nog nooit zo gezien als die dag. Het waren spontane woorden die de Paus tot de mensen van de Meeting sprak onder de indruk van een onverwachte en verrassende ontmoeting, zowel wat betreft de kracht als de vorm ervan. En daarna was er zijn toespraak, zeer diepgaand en rijk aan aanwijzingen voor onze weg en niet alleen voor de onze.

Aangezien het voorstel, zoals ik al eerder zei, niet voortkomt uit een abstractie, maar uit het leven, wil ik, net als vorig jaar, Davide vragen stellen die voortkomen uit de uitdaging van de gebeurtenissen die ons dit jaar zijn overkomen, te beginnen juist bij het bezoek van de Paus. Het zijn kwesties die mij doorslaggevend lijken voor het moment dat we nu beleven.

De eerste houdt verband met de woorden van de Paus die we hebben gehoord. Het was een oproep die in de eerste plaats gericht was tot jongeren –

jonger dan ik, dat is waar –, maar die me meteen raakte en me blijft bezighouden. Ik vraag je ons te helpen tot de kern door te dringen van wat de Paus heeft aangegeven: de gemeenschap die vorm krijgt in vriendschap, als een concrete plek waar we vandaag de Kerk kunnen opbouwen.

Er is een tweede kwestie die voortkomt uit de dringende behoefte – die ik steeds sterker voel – om de ervaring van gemeenschap persoonlijk te maken. Niet als iets dat op de achtergrond blijft, maar als een betrokkenheid van het ik, van het oordeel, van de vrijheid. In die zin biedt de toelichting van don Giussani op de *Serenades* van Dvořák ons een waardevol inzicht: die woorden zeggen met een verrassende helderheid dat de vraag van de mens nooit aan zijn lot wordt overgelaten, maar wordt opgenomen en vergroot binnen een groter geheel, dat in staat is de zoektocht naar vervulling te begeleiden.⁴

Vanuit dit perspectief zou ik graag willen dat je dieper ingaat op de manier waarop dit grotere gevoel van verbondenheid het persoonlijke leven binnendringt: in de manier waarop we naar de dingen kijken, in de keuzes die we maken, in de standpunten die we innemen. Want juist hier houdt de gemeenschap op een externe context te zijn en wordt ze een geleefde ervaring die een weg en een verantwoordelijkheid kan voortbrengen.

Davide Proserpi

Dank je wel. Goedemorgen allemaal. Ik moet zeggen dat het me ontroert en indruk op me maakt om deze plek zo vol met mensen te zien: we zijn hier samen! Voor mij is dit het eerste bewijs van de waarheid van wat we elkaar zullen vertellen. Dus dank jullie wel.

³ Leo XIV, „Spontane begroeting van de Heilige Vader aan het Jongerendorp”, *Ontmoeting met de deelnemers aan de 47e „Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren”*, 22 augustus 2026, <https://nl.clonline.org/nieuws/actualiteit/2026/08/23/liefde-beweegt-ons-ze-spoort-ons-aan-ga-eropuit-om-iedereen-tegemoet-te-treden>.

⁴ “De hele vraag van de mens, van de individuele mens, wordt niet overgelaten aan zijn wanhopige eenzaamheid, maar wordt begrepen en verruimd, opgenomen in een groter geheel, dat de grenzen ervan verbreedt en hem begeleidt op zoek naar vervulling, naar het antwoord. Daarom zijn de artistieke expressie, de muziek en de hele cultuur de gebeurtenis waarvan de persoon het onderwerp is, als onderdeel van een volk, de persoon die in zichzelf het bewustzijn van een volk tot uitdrukking brengt, die het kenmerkende karakter van dat volk in zichzelf verwezenlijkt, belichaamt en vertaalt.” (L. Giussani, “«L’io si ritrova in un popolo” [Het ik vindt zichzelf terug in een volk], in *Spirito gentile*, onder redactie van S. Chierici en S. Giampaolo, BUR, Milaan 2026, pp. 320-321).

Ik wil graag beginnen met te zeggen dat de woorden die je hebt gesproken ook mijn verwondering en mijn dankbaarheid beschrijven voor die ‘overvloed aan leven’ die we de afgelopen weken hebben gezien. Dat is niet onze verdienste: het is een genadegave, volkomen onverdiend, te beginnen met het bezoek van de Heilige Vader aan de Meeting. Zijn toespraken hebben ons een uiterst waardevolle leidraad gegeven voor onze weg.

Vandaag gaan we in op de belangrijkste passages van zijn toespraak, die ons helpen om de vragen te beantwoorden die je mij hebt gesteld. Helaas zullen we nu niet de hele rijkdom van die toespraak kunnen behandelen, maar ik nodig jullie uit om deze in zijn geheel te lezen en erover na te denken; daarom vind je de volledige tekst in *Tracce* van oktober en ook in een boekje dat binnenkort op de website van CL zal verschijnen, zodat we er alle aandacht aan kunnen besteden als kinderen die de voetstappen van hun vader willen volgen.

1. WAAR DE WERELD BEHOEFTE AAN HEEFT

We hebben zojuist geluisterd naar de begroeting die Paus Leo XIV richtte tot de aanwezigen in het Kinderdorp. De Paus haalde eerst een uitspraak van de heilige Johannes Paulus II aan: “Als de wereld van vandaag ergens behoefte aan heeft, dan is het wel gemeenschap”, en voegde er vervolgens aan toe – waarbij hij zich in het bijzonder tot de jongeren richtte –: “Jullie weten hoe je een gemeenschap kunt opbouwen door vriendschap”.⁵

De woorden die de Heilige Vader heeft aangehaald – gemeenschap en vriendschap – zijn voor ons geen woorden zoals alle andere. Het woord ‘gemeenschap’ geeft namelijk onze roeping binnen de Kerk aan; het is de eerste pijler van de visie die ons kenmerkt, zoals don Giussani zegt in *Una rivoluzione di sé* [Een revolutie van jezelf].⁶ De

gemeenschap van gelovigen – mogelijk gemaakt door het sacrament van het doopsel, de handeling waarmee Christus ons vastgrijpt en ons bij Zich betreft – is de plaats, het gelaat, het teken van Zijn aanwezigheid in de geschiedenis, van Zijn heden-daagsheid. De gebeurtenis van Christus zet zich in de geschiedenis voort als de gebeurtenis van onze gemeenschap. Christus is daarom geen verleden, Hij is niet overgeleverd aan onze interpretatie: Hij is opgestaan, Hij leeft, Hij is hier en nu aanwezig door het mysterie van Zijn lichaam, dat wil zeggen het mysterie van de Kerk, van onze gemeenschap, met haar concreetheid en historiciteit, bestaande uit gezichten, karakters en namen.

Laten we eens nadenken over wat dit in de eerste plaats voor ieder van ons heeft betekend: we zijn hier allemaal bijeen vanwege een ontmoeting, ook al is het misschien de eerste keer dat we aan zo’n bijeenkomst deelnemen. We zijn hier omdat we een ontmoeting hebben gehad – op school, op de universiteit, op het werk, in onze buurt – met mensen die veranderd waren, die menselijker waren geworden door hun verbondenheid met Christus, door hun verbondenheid met Zijn gemeenschap, zoals we later ontdekten. In het begin voelden we ons namelijk gewoon aangetrokken door de manier waarop deze mensen leefden, naar anderen keken en met situaties omgingen, zodat we steeds meer met hen verbonden raakten en ons na een tijdje begonnen af te vragen en hen te vragen waar die andere manier van leven vandaan kwam die we in hen zagen, zo fascinerend en aantrekkelijk, waarin iets tot uiting kwam dat diep aansloot bij onze dorst naar vervulling en bestemming. We kregen het volgende antwoord: het anderszijn dat je heeft overtuigd, is niet ons eigen werk, het is niet het resultaat van onze eigen vermogens, het is het werk van Christus, die zich door de verandering die Hij in ons laat bloeien herkenbaar en ervaarbaar maakt in de wereld.

⁵ „Spontane begroeting van de Heilige Vader aan het Jongerendorp”, *Ontmoeting met de deelnemers aan de 47e „Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren”*, op. cit.

⁶ Zie L. Giussani, *Una rivoluzione di sé. La vita come comunione* (1968-1970) [Een revolutie van jezelf. Het leven als gemeenschap], Rizzoli, Milaan 2024, pp. 12-13.

De ontmoeting met Christus vindt ‘nu’ plaats door de christelijke gemeenschap tegen te komen. Het is een ontmoeting zoals die van Andreas en Johannes met Jezus, die het begin vormde van een onvoorstelbare, ongeëvenaarde menselijke relatie: “Ik heb jullie vrienden genoemd”.⁷ De gemeenschap onder ons, voortgebracht door het initiatief van Christus, verwezenlijkt zich als “levens die op elkaar betrokken zijn”, en het woord dat dit het best uitdrukt “is ‘vriendschap’, in de volle en totale betekenis van het woord”.⁸ Hoe vaak hebben we onszelf al niet gezegd dat de beweging een vriendschap is, en voor velen onder ons is dit werkelijk een concrete ervaring! ‘Vriendschap’ is een synoniem voor de woorden ‘gemeenschap’ [communio] of ‘eenheid’, maar – zo benadrukt Giussani – “het bekleedt de termen communio, gemeenschap en eenheid met al het vlees, het bloed, de beenderen en de ledematen die deze termen existentieel, feitelijk en vitaal vertalen” [Anders dan het Italiaans en het Latijn gebruikt het Nederlands hetzelfde woord ‘gemeenschap’ voor zowel *communio/comunione* als *comunitas/comunità*, ook in de Catechismus van de Katholieke Kerk. *Noot van de vertaler*].⁹

De vriendschap die de gemeenschap met vlees bekleedt en existentieel vertaalt hangt niet af van het feit dat de ander ‘bij mij past’, sympathiek of intelligent is, of aan mijn smaak voldoet, maar is gebaseerd op het feit dat God hem heeft gekozen zoals Hij mij heeft gekozen. Hij heeft hem naast mij geplaatst, omdat hij net als ik en samen met mij aangetrokken is door diezelfde christelijke manier van doen, door hetzelfde charisma. Veel mensen die hier aanwezig zijn kunnen dit bevestigen: als het van hun eigen beoordelingen en sympathieën had afge-

hangen zouden ze nooit een band met elkaar hebben opgebouwd, maar toch beleven ze een vriendschap waarbinnen alles besproken kan worden, een vriendschap die openstaat voor de hele wereld. En wanneer dat zo is merken ook anderen dat.

Voor don Giussani is de beweging een vriendschap voor de bestemming,¹⁰ een “gezelschap dat naar de bestemming wordt geleid”¹¹ dat leeft en de geschiedenis beïnvloedt juist omdat het een vriendschap is!¹² Het is deze werkelijke gemeenschap, het is deze vriendschap waar – zo heeft de Paus ons gezegd – de wereld behoefte heeft. Want de in Christus gegronde gemeenschap en vriendschap vormen het begin van een nieuwe wereld, van een nieuwe samenleving, van nieuwe, menselijkere relaties, waarin de liefde voor de bestemming van elke persoon en de vrede mogelijk worden, waarin de bevrijding – in alle opzichten: persoonlijk, cultureel, sociaal, zelfs politiek – al zichtbaar is, al ervaarbaar is. Door de christelijke gemeenschap, onze gemeenschap, te beleven, deze overall mee naartoe te nemen waar we zijn en bij te dragen aan de opbouw ervan, werken we mee aan de verandering van de wereld; anders voegen we, met alle goede bedoelingen, nog een last toe aan de reeds bestaande lasten, zonder iets nieuws bij te dragen. Bevrijding vloeit voort uit de gemeenschap met Christus en onder elkaar: gemeenschap en bevrijding.

2. EEN NIEUW ZELFBEWUSTZIJN

Tijdens de laatste Geestelijke oefeningen nam pater Emmanuele Silanos de vraag van Jezus aan de

⁷ Joh. 15,15.

⁸ L. Giussani, *Una rivoluzione...*, op. cit., p. 30.

⁹ *Ibid.*, p. 195.

¹⁰ “De aard van onze vriendschap is het wandelen naar de bestemming, een hulp bij het wandelen naar de bestemming” (L. Giussani, *Dal temperamento un metodo* [Uit het temperament een methode], BUR, Milaan 2002, p. 333).

¹¹ L. Giussani, *L'opera del movimento. La Fraternalità di Comunione e Liberazione* [Het werk van de beweging. De Fraterniteit van Gemeenschap en Bevrijding], Uitgeverij Nuovo Mondo, Milaan 2026, blz. 70 en 104.

¹² “Wat de geschiedenis beïnvloedt, is de gemeenschap als vriendschap. [...] De meest ware eenheid van het volk is de gemeenschap als vriendschap. Het is het fundamentele christelijke idee van *de koinonia*. Het duidt op een gemeenschap van mensen die erkennen dat zij de betekenis van alles wat zij doen gemeen hebben: zij hebben Christus gemeen!” (L. Giussani, *Qui e ora. 1984-1985* [Hier en nu], BUR, Milaan 2009, p. 325).

apostelen weer op: “En jullie, wie zeggen jullie dat ik ben?”¹³ Deze vraag benadrukt de noodzaak van de overgang van een deelname aan de beweging – opgevat als een structuur buiten het ik – naar een nieuw zelfbewustzijn, dat samenvalt met het geloof.

Wat we elkaar zeggen, het leven waaraan we deelnemen, waar we opnieuw toe oproepen, kan inderdaad nog steeds een discours of een realiteit buiten ons zelf blijven, die ons zelfbewustzijn niet verandert. In 1970 wees don Giussani scherpzinnig op de urgentie die ook vandaag voor ons geldt: “Het moment van *personalisering* is aangebroken. We kunnen niet meer verdergaan, tenzij in de mate waarin de dingen die we elkaar hebben gezegd [...] de gedaante aannemen van onze persoonlijkheid”. En hij voegde eraan toe, met een woord dat hij sindsdien steeds opnieuw heeft benadrukt: “Dit alles moet, ik kan niet anders dan dit woord gebruiken, *zelfbewustzijn* worden”. Giussani beschreef de kenmerken ervan nauwkeurig: het nieuwe zelfbewustzijn is “een nieuw besef van een andere werkelijkheid in mij, die ik ben, en dus het ontdekken van andere instrumenten om te oordelen en te handelen”.¹⁴

Het gaat om een zelfbewustzijn dat verschilt van het natuurlijke, gewone zelfbewustzijn dat iedereen kent, omdat het een nieuwe inhoud heeft, namelijk een concreet feit dat in ons leven heeft plaatsgevonden en dat aan onze deur klopt: het feit van Christus. De inhoud van dit nieuwe bewustzijn van mijzelf is Christus en de gemeenschap waarin Christus zich aanwezig maakt, die mijn ware gezicht, mijn volmaakte persoonlijkheid, voortbrengt. Het is, met andere woorden, het bewustzijn van het ‘nieuwe schepsel’.¹⁵ En de groei van dit zelfbewustzijn is voor ons van cruciaal belang; de stabiliteit en de rijpheid van onze ervaring

hangen ervan af: “Het hele probleem draait om dit nieuwe zelfbewustzijn, van de nieuwe mens, van het nieuwe schepsel, van de nieuwe structuur. Je kunt bergen verzetten, maar als je dit niet hebt, is het allemaal niets waard.”¹⁶

Als dit in ons groeit, verandert onze manier om alles het hoofd te bieden: dat is de ware revolutie. Ik zal het proberen te illustreren. Wanneer je voor een keuze, een beproeving of een pijn staat, wie is dan het subject van het oordeel, van het innemen van een standpunt, van de manier waarop je reageert? Terecht antwoorden we allemaal: mijn ‘ik’. Maar wat ben je zelf? In het antwoord op deze vraag ligt de hele vernieuwing besloten, zoals de heilige Paulus zei: “Ikzelf leef niet meer, Christus is het die leeft in mij.”¹⁷ En ik, die gedoopt ben, ben niet langer van jou gescheiden: “Wij zijn één.”¹⁸ Dat ‘ik’ dat oordeelt, kiest en reageert, is geen autonoom, geïsoleerd individu dat eventueel met anderen afstemt, zoals in een vereniging van eigenaren; nee, het is een nieuw ‘ik’, dat herboren is en steeds opnieuw wordt geboren in het toebehoren aan Christus, die aanwezig is in de christelijke gemeenschap waarin Hij ons heeft opgenomen.

Hier is dan het radicale alternatief, dat bepalend is voor de volheid van onze menselijke ervaring: de keuze tussen een ‘ik’ dat zichzelf opvat als onafhankelijk, autonoom, de ultieme maatstaf van zichzelf en van de dingen (het is een illusie, laat dat duidelijk zijn, maar het is een illusie of een aanmatiging waarin ook wij kunnen leven), en een ‘ik’ dat de oorspronkelijke afhankelijkheid erkent die het op dit moment doet bestaan, het toebehoren aan God (zoals we zullen zien in hoofdstuk acht van *Aan de oorsprong van de christelijke claim*), dat in Jezus ‘historisch gezelschap’ wordt.¹⁹ zo ontdekt het ik dat het toebehoort aan Christus

¹³ Zie E. Silanos, “*E voi chi dite che io sia?*” [En jullie, wie zeggen jullie dat ik ben?], bijlage bij *Tracce*, nr. 6/2026 (zie Mt 16,15).

¹⁴ L. Giussani, *Una rivoluzione...*, op. cit., p. 165 en 167.

¹⁵ 2 Kor 5,17 en Gal 6,15. *Noot van de vertaler*: in de actuele Willibrordvertaling staat ‘nieuwe *schepping*’, maar in het Latijn ‘nova creatura’ en het Italiaans: ‘nuova creatura’: ‘nieuw schepsel’.

¹⁶ L. Giussani *Una rivoluzione...*, op. cit., p. 175.

¹⁷ Zie Galaten 2, 20.

¹⁸ L. Giussani, *Una rivoluzione*, op. cit., p. 183 en 250.

¹⁹ L. Giussani, *Aan de oorsprong van de christelijke claim*, Betsaida, 's-Hertogenbosch 2018, p. 121 e.v.

en aan zijn mystieke en werkelijke Lichaam, dat de Kerk is. Zoals de heilige Paulus zegt: “zo vormen wij allen tezamen in Christus een lichaam, en ieder afzonderlijk, zijn wij, evenals de ledematen van het lichaam, aangewezen op elkaar”:²⁰ de ander behoort mij toe en ik behoort hem toe, omdat wij beiden aan Christus toebehoren. Ik ben niet langer een atoom dat tegen andere atomen botst: ik ben een ledemaat van een levend lichaam.

Het is een boeiende uitdaging voor onze persoonlijke vrijheid. Dit nieuwe zelfbewustzijn ontstaat namelijk niet vanzelf, het is niet vanzelfsprekend: het is een bekering, waar ik steeds weer om moet smeken, waarmee mijn vrijheid gemoeid is, dat wil zeggen dat er een persoonlijke beslissing voor nodig is, die verstand en wilskracht vereist en die elk moment opnieuw moet worden bevestigd.²¹ Het gaat erom het feit van Christus en van de gemeenschap te erkennen als de inhoud van ons zelfbewustzijn, als de bepalende factor voor de manier waarop we onszelf opvatten en handelen. Deze erkenning versterkt onze vrijheid, ons vermogen om onszelf te verwezenlijken, wat een verantwoordelijkheid is ten opzichte van onze bestemming,²² en leidt tot “een *metanoia*”, oftewel een “verandering van mentaliteit, dat wil zeggen van de manier waarop we de dingen beoordelen, van de manier waarop we waarnemen”.²³ Er ligt een ‘wij’ ten grondslag aan mijn ‘ik’.

En het maakt niet uit of iemand materieel gezien alleen is of samen met anderen, waar hij zich ook bevindt. Zoals Giussani zegt: “Het passende subject van onze aanwezigheid op de universiteit of in het beroepsleven is onze eenheid, niet jij. Als je alleen bent, wanneer je alleen bent, draag je in jezelf de verantwoordelijkheid voor ons allemaal; wij zijn het allemaal die in jou antwoorden en wij

zijn het allemaal die jou voeden”.²⁴ Ik was hiervan getuige tijdens de GS-Equipe, toen een middelbare scholier uit Abu Dhabi het woord nam: zij neemt deel aan onze ervaring via een onlineverbinding met een meisje dat in Nederland woont en twee meisjes die in Noorwegen zijn, onder leiding van een lerares uit Varese (het kon niet anders...). In de Verenigde Arabische Emiraten is die scholier de enige van GS, en toch is ze niet alleen!

3. DE MISSIE

Iemand die met dit zelfbewustzijn leeft geeft alles wat hij doet een nieuwe vorm: de manier waarop hij de omstandigheden waarin hij zich bevindt beleeft, de relaties die hij heeft. Of in ieder geval zou hij dat willen. Hij kan niet anders dan getransformeerd worden. Het fenomeen van deze transformatie heet *missie*.

Er is geen breuk tussen nieuw zelfbewustzijn en missie, want de missie is niet ‘iets wat je moet doen’ – dat hebben we al zo vaak gezegd –, maar is de uitdrukking van een nieuw wezen, daar waar we zijn, op persoonlijk en sociaal vlak, de manifestatie van een identiteit die wordt bepaald door het toebehoren aan Christus, tot dat ‘wij’ waarin Christus in de geschiedenis aanwezig blijft en blijft werken. Het is niet in de eerste plaats een kwestie van initiatieven, werken of activiteiten – ook al zal de creativiteit die uit deze verbondenheid voortvloeit vroeg of laat onvermijdelijk nuttige en mooie resultaten voortbrengen, zoals onze geschiedenis overvloedig laat zien –: het is het leven zelf dat missie is. En het leven, opgevat als missie, is volledig gericht “op het brengen van het feit van Christus en daarmee het feit van de christelijke ge-

²⁰ Rom 12,5.

²¹ „Het bestaan is in de eerste plaats een beslissing over wat men als zijn eigen fundament erkent: en die beslissing is een gebeurtenis die zich voortdurend herhaalt” (L. Giussani, *Alla ricerca del volto umano*, BUR, Milaan 2007, p. 95).

²² In het achtste hoofdstuk van *Aan de oorsprong van de christelijke claim* werkt Giussani het verband tussen vrijheid en afhankelijkheid uit: «Want vrijheid is verantwoordelijkheid, dat wil zeggen antwoord aan een Ander. En dat redt de vrijheid, bevrijdt de vrijheid (L. Giussani, *Aan de oorsprong van de christelijke claim*, op. cit., p. 134).

²³ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., p. 328.

²⁴ L. Giussani, *Il centro della vita...*, op. cit., p. 175.

meenschap, waar je ook gaat”.²⁵ Want dit is onze opdracht: het mysterie van Christus verkondigen, het mysterie van de christelijke gemeenschap in de wereld brengen, in elke menselijke situatie, door ons deze eigen te maken. De missie valt kortom samen met de dynamiek van het leven: “En als ze niet zo alomvattend is, is ze niet echt; dan is het concept van de missie niet echt, is het zelfbewustzijn niet echt, is het geen christelijk leven. Maar als ze alomvattend is, bereikt ze natuurlijk je echtgenote en je kind, maar ook de politiek, de maatschappelijke inzet en je werk in de fabriek!”²⁶

De bijdrage die wij aan de wereld kunnen leveren verloopt dus via onze bekering, zoals de Paus ons in Rimini heeft gezegd: “Er zijn moedige pioniers nodig, die beginnen met hun eigen koerswijziging om de bekering die van iedereen wordt gevraagd overtuigend en geloofwaardig te maken.”²⁷

Ik heb het niet over een onmogelijk ideaal, maar over een realiteit onder ons. We hebben daar namelijk indrukwekkende getuigenissen van gehoord tijdens de internationale assemblee van verantwoordelijken. Eén daarvan hebben jullie wellicht al in de kranten of op sociale media [in Italië] kunnen lezen. We hebben namelijk van onze vriendin Deborah het verhaal gehoord over haar ontmoeting met Domenico, de man met multiple sclerose die hier in Lombardije om hulp bij zelfdoding heeft gevraagd en gekregen, en over de steun die ze hem eerst had willen bieden door hem te schrijven, en die ze hem vervolgens ook daadwerkelijk heeft gegeven door hem elke week te bezoeken, eerst samen met haar man en daarna samen met vrienden. Zelf heeft ze ons uitgelegd wat die stap mogelijk heeft gemaakt: “Ik heb deze blik kunnen krijgen omdat ik gegrepen ben door het toebehoren aan de beweging.” Volgens onze gebruikelijke manier van redeneren lijkt de afloop een mislukking. In plaats daarvan toont dit verhaal ons de waarde van een aanwezigheid die

wordt bepaald door het beleven van de gemeenschap: de waarheid en het nut ervan worden niet afgemeten aan de uitkomst die we wel graag hadden gewild, maar aan het feit dat we in de geschiedenis de blik van Christus op ons leven aanwezig maken, als een weerspiegeling van de liefde van de Vader voor Hem.

Hetzelfde heeft don Lorenzo ons getuigd, een missionaris in Santiago (Chili), toen hij ons vertelde over de moeilijke jongeren die hij in zijn parochie ontmoet en over enkele ‘mislukkingen’ die hij heeft meegemaakt (jongeren voor wie hij zorgde en die ervoor kozen terug te keren naar de criminaliteit of de drugs). Daarin kwam dezelfde onbaatzuchtigheid naar voren, een liefde die niet van ons is, die ons te boven gaat. Hij zei ons: “God houdt op die manier van mij! Hij geeft zijn hele leven aan het kruis voor mij, zonder te weten of ik deze liefde zal aanvaarden, of ik me door deze liefde zal laten veranderen. Deze jongeren, die zo moeilijk te beminnen zijn, zijn het hart van God dat vraagt om bemind te worden, en daarom is het nooit een mislukking om van hen te houden. Wat er met hen gebeurt kan ik niet afmeten aan de maatstaf van de wereld. De enige maatstaf voor liefde is het kruis.”

Een kanttekening. Het leven als missie is geen nieuwe ontdekking, maar het kenmerk van onze beweging vanaf het begin. In het nieuwe boek, getiteld *Il centro della vita* [Het centrum van het leven], zijn tien lezingen gebundeld waarin Giussani onze geschiedenis vanaf het begin tot aan de heropleving na 1968 beschrijft en de fundamentele uitgangspunten van het voorstel van de beweging vastlegt (ik raad iedereen aan het te lezen); twee volledige lezingen zijn gewijd aan de missie. Giussani zegt: “De meest prangende zorg” – niet ‘een’, maar de “meest prangende”! – “bij het ontstaan van de beweging was toen, net als vandaag de dag, dat de christelijke oproep iedereen zou bereiken;

²⁵ L. Giussani, *Una rivoluzione...*, op. cit., p. 207.

²⁶ *Ibid.*, p. 186.

²⁷ Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de 47e ‘Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren’*, 22 augustus 2026.

het was dus een duidelijk en intens missionaire zorg”. En hij voegt eraan toe: het zou een teken zijn “van een of ander tekort in onze manier om [...] de persoonlijke relatie met Christus te begrijpen” als de “missionaire passie” niet onmiddellijk als logisch gevolg in ons zou opkomen.²⁸ Het is een oproep die niets aan actualiteit heeft ingeboet: hij geldt nog steeds, precies zo, voor ons, hier, vandaag.

Cassese

Dank je. Zoals Davide eerder al zei, heeft paus Leo XIV in zijn toespraak op de Meeting veel punten aangeroerd waarop we later nog zullen terugkomen, maar er zijn er twee die ik vandaag zou willen oppakken omdat ze naar mijn mening meer rechtstreeks betrekking hebben op onze beweging. Het eerste is wat hij onze “historische verantwoordelijkheid” noemde, die al ons enthousiasme in zich draagt. De Paus heeft ons gevraagd om geen genoegen te nemen met het bewaren van wat we hebben ontvangen, maar om het in te zetten, om er in de werkelijkheid mee aan het werk te gaan. Het is een krachtige oproep, omdat hij ons vraagt om de gemeenschap niet te beleven als een toevluchtsoord, maar als een positie binnen de geschiedenis, binnen de uitdagingen van onze tijd.

Het tweede punt betreft de harmonieuze eenheid, die voortkomt uit het liefhebben en volgen van de Kerk. De Paus heeft benadrukt dat eenheid een harmonie is die verschillen waardeert en ze met elkaar in verband brengt. Hij zei dat de missie geen activiteit is die aan het leven moet worden toegevoegd, maar de manier waarop het geloof wordt beleefd: een liefde voor de Kerk en de wereld zoals ze zijn, zonder angst voor hun tegenstrijdigheden.

Historische verantwoordelijkheid en harmonische eenheid: het zijn twee punten die rechtstreeks raken aan de manier waarop wij in de beweging en in de wereld staan. Help ons hier dieper

op in te gaan en te herkennen welke implicaties dit vandaag de dag voor ons met zich meebrengt.

Prosperi

Dit zijn kwesties van groot belang voor ons, vooral in deze fase van onze geschiedenis. Ik begin daarom met mijn bijdrage aan een weg waaraan we vervolgens allemaal geroepen zijn om mee te werken.

4. ONZE HISTORISCHE VERANTWOORDELIJKHEID

In een zeer mooie passage, ontleend aan de Equipé van de CLU uit 1977, die de laatste stappen die we hebben gezet samenvat, spreekt Giussani over de missie als een historische taak: “Waarvoor is ons het geloof gegeven? Voor *de missie*: we zijn alleen hiervoor geroepen. Wij hebben een historische taak; het Doopsel is ons gegeven voor een historische taak: de missie, dat wil zeggen *het christelijke feit aanwezig maken*. Wat is het christelijke feit? Tweeduizend jaar geleden was dat die man, Christus; nu is het de gemeenschap in zijn naam in de wereld: “Waar twee van jullie in mijn naam bijeenkomen, daar zal ik bij hen zijn”. De aanwezigheid is de gebeurtenis van de gemeenschap onder ons, niet van de gemeenschap als organisatie, maar als een moment van leven dat ontstaat uit de verschillende relaties tussen ons. Dit is de aanwezigheid die de hele wereld als bestemming heeft [...], maar die begint op de plek, in de menselijke toestand waarin wij ons bevinden.”²⁹

Ik wil twee dingen uit deze passage benadrukken, die mij doorslaggevend lijken. Ten eerste: de aanwezigheid is niet de gemeenschap als organisatie, maar een “moment van leven dat ontstaat uit de verschillende relaties tussen ons”, nieuwe relaties. Ten tweede: de bestemming van die aanwezigheid is de hele wereld – de Meeting is daar

²⁸ L. Giussani, *Il centro della vita...*, op. cit., p. 38.

²⁹ L. Giussani, *Dall'utopia alla presenza [Van utopie naar aanwezigheid]* (1975-1978), BUR, Milano 2006, pp. 123-124.

een sprekend en ontroerend voorbeeld van, net als onze vrienden die op missie gaan naar de meest afgelegen plekken –, maar het begint op de plek waar je je bevindt, met de problemen en omstandigheden die je daar hebt, en tussen die twee uitersten zit er geen sprong, geen breuk. De Kerk heeft ons hiervan een heel duidelijk voorbeeld gegeven via de figuur van de heilige Theresia van Lisieux: in 1927 riep paus Pius XI haar, die nooit een voet buiten haar klooster had gezet, uit tot patrones van de missies, samen met de heilige Franciscus Xaverius, die daarentegen zijn leven tussen India en Japan had doorgebracht. Toch zijn zij samen co-patronen van de missie. Want het gaat niet om ons ‘doen’; het doorslaggevende is dat wij, “in de menselijke toestand waarin wij ons bevinden”, gehoor geven aan onze roeping. De kleine Thérèse schreef in haar dagboek: “Ik zou niet alleen voor een bepaalde tijd missionaris willen zijn, maar vanaf de schepping van de wereld tot aan de voleinding der tijden.”³⁰ De verandering van de mens – de bekering – is een wonder, en wonderen verrichten wij niet zelf: God verricht ze. Ook de heiligen roepen we aan opdat zij bij God voor ons mogen bemiddelen. Het is aan ons om ons leven aan te bieden voor de vervulling van Zijn plan met de mensen.

Paus Leo XIV sprak hierover tijdens de Meeting, waarbij hij een andere uitdrukking gebruikte: “historische verantwoordelijkheid”. Hij zei het ons duidelijk: “Laten we de Heer danken voor deze levende erfenis, die jullie een grote historische verantwoordelijkheid geeft, in de grotere gemeenschap van de Kerk, ten dienste van een mensheid die hongert en dorst naar gerechtigheid.” En verder: “Beste vrienden, het is het uur van de verantwoordelijkheid, vooral voor wie veel heeft ontvangen van een duizendjarige traditie van geloof die cultuur wordt”. Later kwam hij hierop terug door

te verwijzen naar *Het risico van de opvoeding*: “Beste vrienden, de ontwapenende schoonheid van dit Mysterie vraagt om ‘het risico van de opvoeding’ te nemen waar don Giussani jullie over sprak. Hij begreep dat “de methode die educatief gezien de beste vruchten afwerpt, niet die is welke de werkelijkheid ontvlucht om in afzondering het goede te bevestigen maar die welke leeft van het bevorderen van het goede in de wereld”. En hij benadrukte: “‘In de wereld’ betekent in de confrontatie met de hele werkelijkheid, een ‘riskante’ confrontatie, zou men kunnen zeggen; of beter: een veeleisende confrontatie”. Broeders en zusters, laten we nu deze verantwoordelijkheid op ons nemen, die een inzet voor Christus en een inzet voor onze wereld vergt!”.³¹ Sommigen zullen denken dat we niet opgewassen zijn tegen deze taak, en ze hebben gelijk. Maar de opdracht die we ontvangen heeft niets te maken met onze krachten of onze kwaliteiten. Christus betreft ons – via de Kerk – bij Zijn missie: Hij kiest ons, zwakke mensen, zodat het duidelijker wordt dat Hij het is die werkt. Veertig jaar geleden was de wanverhouding tussen onze krachten en deze taak trouwens precies dezelfde als vandaag: niemand van ons kon zich toen voorstellen wat er zou gebeuren met de gemeenschappen van de beweging in Oeganda of in de Verenigde Staten, in Taiwan of in Kazachstan. Toch richtte de heilige Johannes Paulus II in 1984 deze woorden tot ons: “Ga de hele wereld in om de waarheid, de schoonheid en de vrede te brengen, die zich laten ontmoeten in Christus de Verlosser”.³² Onze geschiedenis van deze veertig jaar is het antwoord op die oproep, die Leo XIV hernieuwde eerst tijdens het Jubileum van de bewegingen³³ en vervolgens opnieuw in Rimini, juist aan ons, waarbij hij de beweging uitnodigde om “een springplank te zijn van waaruit jullie de hele werkelijkheid in kunnen

³⁰ Teresa van Lisieux, „Manuscript B (Marie)”, *Mijn levensverhaal*, Carmelitana, Gent 2017, p. 286.

³¹ Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de 47e ‘Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren’*, op. cit.; de citaten van Giussani zijn ontleend aan: L. Giussani, *Het risico van de opvoeding*, Stichting Levende Mens, Leiden 2010, p. 48.

³² Johannes Paulus II, *Toespraak tot de beweging Gemeenschap en Bevrijding ter gelegenheid van het 30-jarig jubileum van de oprichting*, 29 september 1984, *vatican.va*.

³³ Zie Leo XIV, *Toespraak tot de leiders van de verenigingen van gelovigen, de kerkelijke bewegingen en de nieuwe gemeenschappen*, 6 juni 2025, *vatican.va*.

duiken”, en ons aanspoorde om eropuit te gaan “om iedereen te ontmoeten!”.³⁴

Vrienden, de weg die we dit jaar hebben afgelegd heeft ons opnieuw duidelijk gemaakt dat er in ons gezelschap veel ervaringen van heiligheid zijn, meer dan we ons kunnen voorstellen. Vaak zijn we geneigd om te verdrinken in onze omstandigheden: het is de taak van onze vriendschap om ons te helpen onze blik te verheffen van de impasses waarin we ons bevinden, van de druk van onze lasten en onze plannen, naar de schoonheid van de tekenen van het initiatief van Christus onder ons, om ons eraan te herinneren dat het uiteindelijke doel waarvoor elke omstandigheid ons gegeven is, is om Zijn aanwezigheid te communiceren, de Kerk op te bouwen, zodat de wereld Hem leert kennen. Dit is het doel waarvoor we samen zijn.

5. “SAMEN OP WEG GAAN”

Zoals gezegd, willen we de toespraak van Leo XIV in Rimini grondig overdenken, waarin hij veel van de thema's heeft hernomen die hem – en ons – na aan het hart liggen en die hij overigens bij vele andere gelegenheden heeft behandeld (waaronder de twee bijeenkomsten op 6 juni 2025 en 21 mei 2026 met de moderatoren van de lekenverenigingen, kerkelijke bewegingen en de nieuwe gemeenschappen). Om nu de gestelde vraag te beantwoorden, wil ik enkele punten uit het slotgedeelte van de toespraak tijdens de Meeting aanstippen. Nadat hij ons tweemaal – met de hartelijkheid die jullie je allemaal zullen herinneren, en gesteund door het enthousiasme van onze reactie – had opgeroepen om de Kerk altijd lief te hebben (“Beste vrienden”, zei hij tegen ons, “heb de Kerk altijd lief! Heb de eenheid lief en bewaar haar. Het is de moeite waard om het nogmaals te zeggen: ‘Heb de Kerk altijd lief!’ Beste vrienden, heb de eenheid van het

‘gezelschap’ lief en bewaar die, waardoor Christus jullie heeft bereikt en jullie tot Zich trekt”), benadrukte de Paus “de synodale en missionaire dimensie van ons kerk-zijn”, een dimensie die ons in de eerste plaats oproept, zoals hij zei in een toespraak van 24 oktober 2025 waarnaar in de tekst wordt verwezen, om “naar elkaar te leren luisteren”. Daarom moeten we, te beginnen bij degenen die leidinggevende verantwoordelijkheden hebben, naar elkaar luisteren, echt naar elkaar luisteren: “Dit houdt in dat ieder van ons luistert, zich laat veranderen door het geloof van anderen, en onder de leiding van de herders worden nieuwe inzichten onderscheiden, verdere stappen gezet, moedig gehoorzaam aan de Heilige Geest”.³⁵

Dit is de ervaring van het ‘samen op weg gaan’, dat wil zeggen van de ‘synodaliteit’ (*syn*: samen; *hodos*: weg, pad) die de laatste twee pausen hebben overgenomen van het Tweede Vaticaans Concilie: “Synodaliteit – zo zei Leo XIV – is niet de naam van een proces, maar de wezenlijke aard van een volk dat, door vriendschap en ontmoeting met de ander, tot het besef komt dat het alleen aan God toebehoort”. En dat heeft ook te maken met de verantwoordelijkheid van degenen die leiding geven. De Paus voegde daar onmiddellijk aan toe: “Op deze manier wordt gezag omgevormd tot dienstbaarheid, een dienstbaarheid die verschillen eert en de harmonie daartussen bevordert”.³⁶

Hoe kostbaar is de verscheidenheid die ieder van ons inbrengt in de uitdrukking van het charisma, juist omdat we een temperament, een roeping en een niet te reduceren vrijheid hebben! Ieder van ons beleeft immers de verantwoordelijkheid van het charisma, waaraan hij mag deelnemen, door de uniciteit en de concreetheid van zijn persoon. En hoe meer iemand wil bijdragen aan de vruchtbaarheid van het charisma dat hem heeft geraakt, des te meer houdt hij van de gezamenlijke weg en zoekt hij de dialoog met degene die geroepen is om

³⁴ Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de 47e „Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren”*, op. cit.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*

de ervaring van de beweging te leiden (zoals dat in het verleden gold, geldt het voor het heden en zal het gelden voor de toekomst). Aan de andere kant bestaat de dienst van wie leiding geeft – altijd in het kader van een gedeelde verantwoordelijkheid – juist erin de verschillen te eren en de harmonie daartussen te bevorderen, zoals we hebben gehoord, ten bate van de gehele gemeenschap.³⁷

Over dit thema heb ik in enkele gesprekken van de afgelopen weken een misverstand zien opduiken dat onze stappen kan bemoeilijken. Ik wil dit dan ook graag verduidelijken, uit liefde voor de gezamenlijke weg: daarom is het belangrijk om dit aan te kaarten op een moment waarop we hier allemaal samen zijn. Ik doel op het moment waarop onze verscheidenheid, in plaats van een bijdrage aan de gemeenschap te zijn, verandert in een persoonlijk project dat de overhand dreigt te krijgen. Dit gebeurt niet noodzakelijkerwijs bewust of uit tegenstelling, maar het resultaat is dat men meer zijn eigen idee volgt dan de gezamenlijke weg, zich onttrekt aan overleg met de verantwoordelijke en zich niet laat begeleiden. In zulke gevallen houdt de verscheidenheid op harmonie te brengen en begint ze dissonantie te veroorzaken die na verloop van tijd, ondanks zichzelf, uiteindelijk tot verdeeldheid leidt. En het is pijnlijk wanneer dit gebeurt, want of we het nu willen of niet, het is een wond in de gemeenschap. Let wel, het is een verleiding die we allemaal kunnen hebben; laten we daarom niet moe worden om waakzaam te zijn en elkaar te helpen samen op weg te gaan, waarbij we elkaar corrigeren.

Gemeenschap, zending en wederzijds luisteren zijn uitingen van een nieuwheid van leven, ontvangen en verlangd, vrucht van de aanwezigheid van Christus als wortel, maar ook van onze vrijheid als erkenning en instemming. “Een dergelijke levenswijze”, zo besluit de Paus, vormt “in deze onrustige tijden” “een waar teken des tijds”. Laten

we getuigen van het feit dat elk charisma gegeven is voor het algemeen welzijn, dat elke rijkdom neemt wanneer deze wordt gedeeld, en dat elke angst overwonnen kan worden: we moeten dit tastbaar, geloofwaardig en aantrekkelijk maken.” Het is geen onmogelijke opgave, zo zei hij ons, en terwijl hij ons aanmoedigde om haar te volbrengen, wees hij ons ook de weg: “Jullie zullen weten hoe jullie dit moeten doen, beste vrienden, door in de voetsporen van jullie stichter te treden: door de eenheid onder elkaar te bevorderen en met degenen die geroepen zijn om de beweging te leiden, met de Apostolische Stoel die jullie heeft erkend, en met de Opvolger van Petrus”.³⁸

Het is dus een veeleisende en tegelijkertijd enthousiasmerende weg die zich dit jaar voor ons ontvouwt. Het nieuwe zelfbewustzijn, dat tot bloei komt in zending en in het luisteren naar elkaar, is geen gegeven dat eenmaal voor altijd verworven is: het vergt een open houding, armoede van hart, diepe nederigheid en een voortdurende vorming. Het is een weg die nooit ten einde loopt, omdat men gemakkelijk kan terugvallen in de gangbare mentaliteit, precies zoals die van alle anderen. Het zelfbewustzijn moet daarom voortdurend opnieuw worden gewekt, gestimuleerd en bijgestuurd, en dit gebeurt via de gemeenschap – via de weg die zij ons voorstelt: “Het is juist een vicieuze cirkel van de Voorzienigheid: het is via de gemeenschap [...] dat we geboren zijn en het is in de gemeenschap dat we ons opbouwen [...]. Geen opbouw van dingen, maar van jou, dus van dit zelfbewustzijn.”³⁹

Het nieuwe zelfbewustzijn groeit namelijk niet door wat wij begrijpen (godzijdank, anders zou het voorbehouden zijn aan de slimsten), maar door wat er tussen ons gebeurt, door de weg die ons wordt aangeboden, altijd in de mate dat we de armoede van geest hebben. Sta mij toe om de brief voor te lezen van een meisje van GS dat naar

³⁷ Zie Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de bijeenkomst met de leiders van de lekenverenigingen, de kerkelijke bewegingen en de nieuwe gemeenschappen*, 21 mei 2026, *vatican.va*.

³⁸ Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de 47e 'Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren'*, op. cit.

³⁹ L. Giussani, *Una rivoluzione...*, op. cit., p. 180.

het Don Carlo Gnocchi-lyceum in Carate Brianza gaat: “Deze zomer was voor mij heel waardevol. Ik heb deelgenomen aan [verschillende vakanties van de beweging], en toch heb ik een overweldigend gevoel van eenheid ervaren: ik zou mijn zomer namelijk niet in blokken willen opdelen, want het zijn momenten van één enkele weg. Natuurlijk bestaat een tocht in de bergen uit het stuk door het bos, eens stuk over het muilezelpad en een stuk over de bergkam, maar ze leiden allemaal naar dezelfde top, alle drie de delen brengen je daarheen. Deze zomer heb ik een grote stap gezet in mijn bewustwording, die ik elke dag verder blijf verdiepen: ik beseft dat ik op een weg loop. Niet een weg die ik zelf begin, maar een weg die al door iemand vóór mij is gebaad, zoals het pad tijdens een bergtocht. Ik ben op de weg, en het is de grootste mogelijke vreugde te weten dat mijn leven zich in de richting van mijn geluk beweegt, ondanks alle fouten die ik kan maken... En wie weet wanneer ik mijn bestemming zal bereiken! En die zal inderdaad zijn weerga niet kennen. Maar het is nu al een voorproefje van de aankomst. Eindelijk begin ik te begrijpen wat het betekent dat ‘wie van de bestemming houdt, naar de weg verlangt’, en op deze weg ontdek ik met elke seconde nog meer dat ik naar de bestemming verlang.”

Wat een inzicht voor een meisje van 16 jaar! Deze gezamenlijke weg is heel eenvoudig en concreet: het gaat erom onze vriendschap (en de blik die daarmee gepaard gaat) een plaats te geven in ons dagelijks leven. Het is een weg die zich ontvouwt en verdiept door middel van concrete gestes en ons ‘ja-zeggen’ (hoe klein ook, maar toch een ‘ja’) daarop: de School van de Gemeenschap, het charitatieve werk, het gemeenschappelijk fonds, samen studeren, samen een tentoonstelling voorbereiden, de avondmaaltijden, een voetbalwedstrijd, een uitstapje naar de bergen. Kortom, “samen delen en samenleven”,⁴⁰ zoals de tekst van de School van de Gemeenschap waaraan we werken, het verwoordt.

Laura, een 28-jarige vriendin van ons uit Cuba, herinnert ons hier op ontroerende en volwassen wijze aan. We zijn ons allemaal bewust van de kritieke omstandigheden waarin de bevolking van dit land verkeert. Laten we luisteren naar het getuigenis dat ze eind augustus heeft gegeven tijdens de Internationale vergadering van verantwoordelijken.

Lees de tekst

De drie initiatieven die Laura noemt – School van de Gemeenschap, charitatief werk, Gemeenschappelijk fonds – zijn dezelfde initiatieven die ook hier aan ons worden voorgesteld. Als we ze serieus nemen, dragen ze bij aan de totstandkoming van “een nieuwe aanwezigheid in de wereld”,⁴¹ zoals de titel van onze Opening van dit jaar luidt, in al haar dimensies: cultuur, liefdadigheid, missie. Het is iets wat onze vrienden in Cuba niet hebben gepland: het is gewoon tot bloei gekomen – zoals we hebben gehoord – door de weg te volgen die de beweging hen en ook ons allen biedt, in de deelname aan de voorgestelde gestes en in het dagelijkse smeken tot Christus. De vrucht is zichtbaar geworden: een nieuwe manier om in de wereld te leven, die ook anderen erkennen.

Deze drie gestes zijn de manier waarop iemand zijn handen uitstrekt, de Heer vraagt om verandering in zijn leven, een maat leert kennen die groter is dan de zijne, en de aanwijzing van een Ander volgt. Maar beseffen we dat wel? Op bepaalde dagen ontbreken in Cuba de basisbehoeften (laten we ons eens in hun situatie verplaatsen: geen elektriciteit hebben betekent – bijvoorbeeld – dat de koelkast niet werkt, waardoor je het weinige voedsel dat je hebt meteen moet opeten) en toch besluiten zij hun bijdrage en hun trouw aan het Gemeenschappelijk fonds te vergroten. Wat een besef moeten zij hebben van hun toebehoren aan hun vrienden en aan deze geschiedenis! Hoe meer

⁴⁰ L. Giussani, *Aan de oorsprong van de christelijke claim*, op. cit., p. 68.

⁴¹ L. Giussani, *Il centro della vita...*, op. cit., p. 258.

iemand ernaar verlangt om te ontvangen, hoe creatiever hij wordt, hoe meer zijn passie voor de bestemming van zijn geloofsbroeders wordt aangewakkerd en hoe meer zijn ogen worden geopend voor iedereen die hij tegenkomt (zoals de dorstige ouderen aan wie Laura en haar vrienden de drankjes brachten die ze hadden weten te bemachtigen). Zoals paus Leo ons heeft gezegd: “De werkelijkheid stikt in onze berekeningen en ademt in de vrijgevigheid van God”.⁴²

6. EEN STUKJE MUUR VOOR IEDEREEN

Ik sluit af met het beeld van Nehemia voor de ruïnes van Jeruzalem, dat wordt aangehaald in de encycliek *Magnifica humanitas*.⁴³ Nehemia gaat niet uit van zijn eigen berekeningen, met een eigen plan: hij huilt om de gekwetste stad, luistert één voor één naar de angsten van de mensen, roept de gezinnen bijeen en vertrouwt aan elk van hen een stuk muur toe om te bouwen. Zo herrijst de stad niet door het initiatief van één enkele man, door zijn grootsheid of genialiteit, maar omdat een heel volk de verantwoordelijkheid daarvoor op zich heeft opgenomen.⁴⁴

Het is een sprekend beeld dat goed weergeeft hoe wij de situatie waarin we leven moeten aanpakken. Niemand van ons bezit de hele muur; ieder heeft een stukje in handen (zijn gemeenschap, zijn omgeving, zijn stad, zijn gezin, zijn werk) en geen enkel stukje is onbelangrijk, geen enkele aanwezigheid is onbelangrijk. Zoals een vriend tijdens de Internationale assemblee van verantwoordelijken zei: “Nul impact bestaat niet; als jij ontbreekt, worden we allemaal armer.”

Wij zijn medeverantwoordelijk, tegenover God, voor het goede dat zich voor onze ogen voltrekt.

Er wordt niet van ons gevraagd dat we aan de verwachtingen voldoen, dat we bekwaam zijn: er wordt alleen van ons gevraagd dat we bereid zijn en Christus om hulp vragen. Zoals we zien op het schilderij achter mij: het is *Sint Jozef, de timmerman* van Georges de La Tour. We zien de heilige Jozef die hout bewerkt; naast hem houdt het kindje Jezus een kaars vast die een zwak licht verspreidt dat zijn gezicht verlicht, waardoor het – kijk maar – het helderste punt van het schilderij wordt, alsof het de woorden van Christus in herinnering brengt: “Ik ben het licht van de wereld. Wie Mij volgt, dwaalt niet rond in de duisternis.”⁴⁵ Het is dit licht dat je in staat stelt om te bouwen, om te werken, zelfs als er rondom je duisternis heerst; het is deze Aanwezigheid die ons leven is binnengekomen en blijft, en ons blijft overspoelen met Zijn licht. Zie je, vrienden: wat er in de eerste plaats van ons wordt gevraagd, het enige dat werkelijk onmisbaar is, is om binnen de straal van dat licht te blijven.

Laten we vandaag dan ook naar huis gaan met dit besef: “Hij die het goede werk in u begonnen is, zal het voltooien.”⁴⁶ We hebben de zekerheid dat de Kerk ons begeleidt. Laten we ons toevertrouwen aan Onze Lieve Vrouw, die don Giussani “de zekerheid van onze hoop” noemde,⁴⁷ en laten we aan Haar de weg van dit jaar en de eenheid van onze beweging toevertrouwen. Een goede reis voor iedereen!

⁴² Leo XIV, *Toespraak tot de deelnemers aan de 47e „Meeting voor de vriendschap tussen de volkeren”*, op. cit.

⁴³ Leo XIV, encycliek *Magnifica humanitas*, nr. 7-8 en passim.

⁴⁴ Zie nr. 1-6.

⁴⁵ Joh. 8,12.

⁴⁶ Fil 1,6.

⁴⁷ L. Giussani, *Tracce*, nr. 9/2004, p. 1.

Vertaling door: Stichting Levende Mens
© 2026 Fraterniteit van Gemeenschap en Bevrijding

Op de omslag: Georges de La Tour, *Sint Jozef, de timmerman*,
17e eeuw, Louvre, Parijs, Frankrijk
© RMN-Grand Palais / Michel Urtado / Dist. Foto: SCALA, Florence